

Lausuntopyyntökysely

27.01.2017

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava - painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommentteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenveto-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvetosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvetosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Tämä on kyselyn tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyyntöä käsittelemisen helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työestetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite: <https://www.webpolsurveys.com/S/392351745CE21196.par>

Lisätietoja lausuntopyyntöstä antavat:

Projektijohtaja, alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti, p.0295163012, s-posti tuomas.poysti@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohdaja, Outi Antila, p. 02951 63164, s-posti outi.antila@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohdaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi
Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 0295163092, s- posti pirjo.kainulainen@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Osastosihteeri Jenni Rantalainen, p. 02951 63003, s-posti jenni.rantalainen@stm.fi
Projektisihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi: Kauniaisten kaupunki

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi:

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

Lausuntopyyntöä käsittelevä päivämäärä toimielimessä: 14.3.2017

Toimielimen nimi: sosiaali- ja terveyslautakunta

Onko vastaaja*

kunta

sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue
maakunnan liitto
muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoimintaelin
valtion viranomainen
järjestö
yksityinen palveluntuottaja
joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoilu: Fontti: Lihavoitu

Muotoilu: Fontti: Ei Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistuksen tavoitteet ovat hyviä, mutta tavoitteita ei saavuteta ehdotetuilla **aikatauluilla muutoksilla**. Erityisesti muutoksen aikataulu ja nopeus tulevat aiheuttamaan palveluiden saatavuudessa ja laadussa muutoksia, joihin on vaikea varautua.

~~Esitetty valinnanvapauslainsäädäntö ei sinänsä kavenna terveys- ja hyvinvointieroja, ja alueelliset erot voivat olla myös yhdenvertaisen saatavuuden haasteena.~~ Kysyntä ja palveluiden tarjonta ovat eri maakunnissa täysin erilaiset vrt. harvaan asutut seudut ja pääkaupunkiseutu, ja lainsäädännöllä on haasteellista saavuttaa yhdenvertaisuutta täysin erilaisissa toimintaympäristöissä.

Palvelujen yhdenmukainen saatavuus ei ole itseisarvo, ennemminkin niin, että palvelujen tarpeenmukainen saatavuus asettaisi kansalaiset samalle viivalle terveyspalvelujen käyttäjinä. Tämä tarkoittaa, että kaikille ei samaa saman verran, vaan yksilöllisesti ja tarpeen mukaisesti. Terveys- ja hyvinvointieroihin voidaan vaikuttaa palvelujen oikealla kohdentumisella ja vaikuttavien palvelujen tarjoamisella.

Sote- uudistuksen alkuperäinen tavoite on hyvien perustason palvelujen tarjoaminen, perus- ja erikoistason sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatio. Esitetty valinnanvapausmalli on haasteellinen palveluintegraation näkökulmasta. Jos integraatiossa ei onnistuta, terveyserojen kaventamiselle, palvelujen vaikuttavuudelle ja saatavuudelle asetetut tavoitteet eivät toteudu.

Työterveyshuollon jättäminen lain ja koko sote-uudistuksen ulkopuolelle vaikuttaa palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tuodaan uudistuksessa vahvasti esille ja korostaen usein sitä, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuu jää kunnille. Tehtävässä onnistuminen edellyttää kuitenkin jokaisen tason - maakunnan, useiden eri palveluntuottajien ja kunnan – sitoutumista ja vastuunottoa sekä selkeää työnjakoa. Eri osapuolten vastuiden selkeä määrittely ei lakiluonnoksessa tule vielä esille.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoiltu: Fontti: Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

On hyvä asia, että asiakkaalla on vaikutusmahdollisuus palveluihin, ja iso osa asiakkaista pystyy tekemään valintoja. Tarkoituksenmukaisten valintojen tekeminen on kuitenkin haasteellista. Lisäksi on olemassa riski palvelukokonaisuuksien ja palvelujen pirstoutumiseen, jolloin integraation tavoitteet eivät toteudu.

Tiedon asymmetria saattaa johtaa siihen, että osa asiakkaista valitsee ne palvelut, jotka tuntuvat mukavilta, ei niitä palveluja, joiden avulla paras terveyshyöty olisi saavutettavissa. Jotta asiakas pystyisi ~~Asiakas ei pysty~~ määrittelemään itse palvelujen sisältöä, laatua ja vaikuttavuutta, tarvitaan koska kansalliset valintaa tukevat tieto- ja seurantajärjestelmät ~~puuttuvat~~.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoiltu: Fontti: Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Silloin, kun asiakas pystyy itse määrittelemään palvelutarpeensa ja tarvittavat palvelut, antaa uudistus siihen mahdollisuuden. Jos tätä valmiutta ei ole, oikean palvelun ja palvelukokonaisuuden tunnistaminen on vaikeaa. Nyt palveluvalikoimaa ja palvelukokonaisuuksia ei ole lakiluonnoksessa määritelty sisällöllisesti riittävän tarkasti.

~~Julkisella sektorilla ei ole palvelukuvausten osalta syntynyt traditioita, kun on enemmänkin toimittu lain, paikallisten toimintamallien ja professioiden muodostamassa sote kentässä. Yksityisten ja taloudellisten intressien ehdoilla toimittaessa palvelujen sisällölliset määrittelyt arvioidaan hyvin~~

~~pitkälle, ellei yksinomaan, taloudellisista lähtökohdista ja on olemassa riski, että laatu ja vaikuttavuus tulevat kärsimään.~~

Lisäksi on varmistettava ~~Miten varmistetaan~~, että esim. tiettyjä kalliita asiakasryhmiä ei tulla syrjimään (esim. vaikeuttamalla palveluihin kirjautumista tai tarjoamalla niukasti tarpeenmukaista sosiaalipalvelua etc.). Palvelutarpeen arvioinnin ja ohjauksen merkitys korostuu ja on epäily, että riittävän palveluohjauksen antamiseen ei ole ehdotetun aikataulun puitteissa valmiuksia. Päätöksenteon tueksi asiakkaila ei myöskään ole vielä valintatilanteeseen joutuessaan käytettävissä palvelutarjoajien vertailun mahdollistamaa seuranta- ja muuta vertailutietoa, koska kansalliset valintaa tukevat tieto- ja seurantajärjestelmät puuttuvat nykyjärjestelmästä.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitetTUja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoiltu: Fontti: Lihavoitu

Muotoiltu: Fontti: Ei Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Integraatiotavoite ja valinnanvapausaspekti ei ole ongelmaton yhdistelmä. Asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja edellyttää palvelukokonaisuuksien integraatiota.

Erityisen kriittistä on sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä perus- ja erikoistason palvelujen integrointi paljon palveluja tarvitsevilla potilaila. Todellinen valinnanvapaus edellyttää palvelujärjestelmän tuntemusta, päätöksentekokykyä ja hyvää toimintakykyä.

Lakiesityksen mukaan jos asiakas tarvitsee palvelua, joka ei kuulu sote-keskuksen vastuulle sotekeskus ohjaa asiakkaan maakunnan palveluihin maakunnan liikelaitokseen. Liikelaitos arvioi tilanteen ja tekee asiakassuunnitelman, jonka perusteella asiakas sa palvelun suoraan maakunnan toimipisteessä tai voi saada asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin. Tämä hoidon tarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma ovat valinnanvapausjärjestelmän keskeisiä osia.

On paljon asiakasryhmiä, joiden kohdalla oikeaan ja tarpeenmukaiseen palveluun löytäminen tulee todennäköisesti palveluverkon monimutkaisuuden takia heikkenemään (esim. muistisairaat, mielenterveyskuntoutujat, kehitysvammaiset), jos heillä ei ole koordinoituvastuussa olevaa vastuuhenkilöä.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmät eivät toistaiseksi tue palvelujen yhteensovittamista.

Kun tiedon integraatio ei toteudu, eikä tieto kulje asiakkaan mukana ja eri palveluntuottajien välillä kansallisten rekisterien ja yhteen toimivien tietojärjestelmien avulla, päällekkäisen työn määrä tulee kasvamaan ja hoidon jatkuvuus vaarantuu.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapausmalli tarjoaa mahdollisuuksia menokehityksen hillitsemiseen yksittäisten palveluprosessien tai palvelukokonaisuuksien osalta, kilpailun tuoman tuottavuushyödyn muodossa. Kustannusten kasvun hillinnän tavoitteen kannalta valinnanvapausjärjestelmän toteuttamiseen liittyy paljon kustannuskehitykseen vaikuttavia epävarmuustekijöitä.

Tuottavuushyötyjen saavuttaminen kilpailua lisäämällä edellyttää markkinoiden muodostumisen ja ohjaamisen onnistumista. Riskejä tältä osin aiheuttavat mm. tuottajien mahdollisuus määrittää enimmäisasiakasmääränsä ja ohjata asiakkaansa hakeutumista esimerkiksi kohdennetulla markkinoinnilla sekä markkinoiden jakautumiseen liittyvät riskit suoran valinnanvapauden alkaessa. Alkuvaiheessa muutuskustannukset tulevat olemaan huomattavat ja ne vähentävät kilpailun kautta mahdollisesti saavutettavia säästöjä.

Muutuskustannuksia suurempi vaikutus kokonaisuuteen on kuitenkin sillä, mikä vaikutus monituottajamallilla on palvelun integraation vaikeuttamisessa ja erityisesti siihen, saadaanko paljon palveluita tarvitsevat asiakkaat osaksi integroitua palvelupolkua tai pompotellaanko asiakasta tuottajalta toiselle.

Terveystuon ja siihen liittyvien hoitomenetelmien kehittyminen ml. uudet lääkkeet lisäävät itsessään kustannuksia, samoin väestön ikääntyminen ja vaikeiden sairauksien hoitotulosten parantuminen.

Kriittistä on se, miten onnistutaan paljon palveluja tarvitsevien palvelujen ohjauksessa, peruspalvelujen ja erikoissairaanhoidon – ja erikoistason palvelujen painotuksessa. Vaativien palvelujen kustannusten hillitseminen on keino saada säästöjä.

Palvelujen integraation onnistuminen ja toimivat tietojärjestelmät ovat edellytys säästöjen syntymiselle. Toisaalta ICT-kustannukset ja muut sote-uudistuksesta aiheutuvat kustannukset (mm. palkkojen harmonisointi) ovat merkittäviä uudistuksen alkuvuosina.

Maakunnalta edellytetään vahvaa järjestäjäroolia ja ohjausta. Monituottajamalli ei tue palvelujen integraatiota, joten siitä odotetut kustannushyödyt jäänevät tavoittamatta. Palveluohjaustarve erilaisten palvelujen valintaan, maksuseteleihin, asiakaseteleihin ja suoran palvelun tarjoajiin tulee kasvamaan. Näihin liittyy huonosti toteutettuna kustannusten nousun riski ja esim. esitetty tapa toteuttaa koko väestön suun terveydenhuolto lisää kustannuksia. Byrokratian kasvattaminen maksaa, ei tuo säästöjä.

Julkisen rahan niukkuus ja jatkossa sen jakaminen yksityisen ja julkisen sektorin välillä edellyttää erityisesti julkisella sektorilla kilpailutuksen ja liiketoimintaperiaatteiden, palvelumuotoilun ja markkinoinnin lisäosaamista ja resursseja.

6. Totettuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoilu: Fontti: Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Päätöksenteon rakenne on tarkoituksenmukainen. Suora vaali ~~Esitetty malli~~ suosii suurempia väestökeskittymiä ja pienten kuntien mahdollisuus saada ehdokkaita maakuntavaltuustoon on olematon ainakin Uudellamaalla.

7. Edistäkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoilu: Fontti: Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistus voi edistää asiakaslähtöisyyttä ja vaikuttavampien ja tuottavampien palvelujen ja palveluinnovaatioiden käyttöönottoa.

Kehittämisen- (ja koulutus-) toimintojen rahoitus tulisi sopia siten, että uusien innovaatioiden käyttöönotto voisi tapahtua alueelliset ja väestön erityistarpeet huomioiden, tarvittaessa ketterästi.

Toisaalta muutokseen sisältyy riskejä: muutoksen nopeus pakottaa ainakin alussa keskittymään ydintoimintojen ylläpitämiseen. ~~Julkisella rahoituksella rahoitettavaa terveydenhoitoa on sisällöllisesti pakko rajata, jolloin ollaan lääkärintyön profession osalta tilanteessa, jossa julkinen sektori ei ole enää ammatinharjoittamisen kannalta mielekäs vaihtoehto.~~ Työvoima tulee liikkumaan ja uusia ansaintamahdollisuuksia ja yritysmuotoja tulee todennäköisesti muodostumaan.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalv palveluista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnan määrittelemät ”yleisten” tai ”tavanomaisten” sairauksien ja oireiden rajaaminen perustason terveydenhuollon toiminnaksi ei ole selkeä. Järkevämpää on lähteä alueellisesta osaamisesta ja sen kehittämisestä yhteistyössä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa ja sopimalla alueellisia hoitoketjuja. Erityisesti sosiaalipalvelujen määrittely tilapäisiin ja lyhytaikaisen avun tarpeessa oleviksi (sote-keskus) ja pitkäaikaista apua tarvitseviksi (maakunnan liikelaitos) on epämääräinen ja epätarkoituksenmukainen.

Maakunnilla on mahdollisuus määritellä suoran valinnan palvelujen sisältö tarkemmin. Suoran valinnan perustason palvelut vastaisivat lakiluonnoksen mukaan nykyistä avoterveydenhuoltoa lisättynä sosiaalihuollon palveluilla, mikä määrittely ei ole riittävä. Laajennetun perustason palvelujen määrittely on myös epäselvä, samoin sijoittuminen ja ohjaus maakunnan ja liikelaitoksen välillä. Määrittelyjen pitää olla yksiselitteisiä ja tarkempia kuin esityksessä.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnalla ei ole suoria ohjaus- ja vaikutusmahdollisuuksia maksusetelipalvelun tuottajaan, vaan se on alisteinen sote-keskuspalveluille. Maakunta voi asettaa suoran palvelun tuottajalle palvelun laatuun, saatavuuteen ja palvelujen yhteen sovittamiseen liittyviä ehtoja, mutta ei maksusetelipalvelun tuottajalle.

Maakunnan suorittama valvontavelvollisuuden toteuttaminen on vaikeaa, koska on todennäköistä, että palvelutuotannon seurantalpalvelua ei ole olemassa lain voimaantulon ajankohtana.

Valinnanvapaus synnyttää verkostomaisen tuotantorakenteen, jota on vaikea hallita. Siinä ei synny eri tuottajien ja maakunnan välille sopimussuhdetta tai mahdollisuutta ohjaukseen silloin, kun käytetään maksu- ja asiakasoteleitä ja henkilökohtaista budjettia. Hallittavuus edellyttää tietojärjestelmiä, joita ei ole olemassa.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Oikeudet ja velvollisuudet on määritetty vain yleisellä tasolla ja tulee määrittää tarkemmin ainakin maakunnan ja sote-keskustuottajan välisessä sopimuksessa.

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kyllä, jos hänellä on riittävästi tietoa omasta palvelutarpeesta, jos on saatavilla riittävästi luotettavaa tietoa tuottajista ja tuottajien palveluista ja palvelujen laadusta sekä kykyä arvioida tätä tietoa ja tehdä tietoon perustuvia valintoja.

Valinnanvapausjärjestelmän käynnistyessä asiakkaat tarvitsevat heti monipuolista ja luotettavaa tietoa valintojensa tueksi. Jos luotettavaa tietoa ei ole, ohjaavat palvelun valintaa markkinointi ja mielikuvat.

9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. **Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanmahdollisuuteen vaikuttaa maakunnan koko ja toimipisteiden määrä.

Lakiesityksen mukaan asiakas voi valita maakunnan liikelaitoksen ja sen toimipisteen. Maakunnan liikelaitoksella ei ole kuitenkaan velvollisuutta tuottaa kotiin vietäviä palveluja maakunnan ulkopuolelle. Tältä osin esitys ei ole johdonmukainen ja asiakkaan on otettava tämä huomioon tehdessään valintaa.

10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakasnäkökulmasta asiakassetelin käyttö on perusteltua ja lisää valinnanvapautta (vrt. palveluseteli). Asiakassetelillä hankittavat palvelut olisi määriteltävä eli mitä ja millaista palvelua asiakas voi saada (hyväksymiskriteerit). Valintaa tehdessään asiakas tukeutuu maakunnan antamaan tietoon palveluntuottajista ja maakunnan liikelaitoksen tekemään palvelutarpeen arviointiin tai ohjaukseen.

Asiakassetelin käyttö osana palvelukokonaisuuksia edellyttää tuottajien ja palvelun laadun valvontaa ja riittävää tietoa tuottajista.

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakassetelituottajien ohjaamisessa on samat ongelmat kuin maksusetelissä. Maakunnan ohjaus- ja valvontavelvollisuus voi toteutua vasta, kun seurantapalvelu on käytettävissä. Ilman sitä palvelujen integraatiota ja palvelukokonaisuuksien toteutumista ei pystytä turvaamaan. Palveluntuottajia voivat olla maakunnan liikelaitos, sote-keskukset sekä maksu- ja asiakassetelijärjestelyin toimivat palveluntuottajat. Näihin liittyy erilaiset hankintasuhteet ja se, miten maakunta järjestäjänä pystyy niihin vaikuttamaan ja ohjaamaan, jää epäselväksi.

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnille säädetään velvoite asiakassetelin käyttöön riittävässä määrin, ja yksityiskohtaisissa perusteluissa täsmennetään, että asiakassetelin piirissä tulee olla vähintään 15 % ao. palvelujen kokonaiskuluista. Eli tällä halutaan varmistaa asiakkaan valinnanvapauden lisääminen merkittäväksi. Maakuntien erilaisten olosuhteiden takia kiinteän vähimmäistason määrittelylle ei ole perusteita, eikä se kaikissa maakunnissa välttämättä onnistuisikaan.

11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. **Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Periaatteessa henkilökohtainen budjetointi on hyvä tapa mahdollistaa yksilön tarpeen mukaiset palvelut paljon palveluja tarvitsevalle asiakkaalle. Henkilökohtaisen budjetin käytöstä ei ole vielä paljon kokemusta. Henkilökohtainen budjetointi voi johtaa kustannusten kasvuun, minkä vuoksi olisi hyvä aloittaa sen käyttöönotto rajoitetusti, kehittäen sitä kokeilujen avulla. Henkilökohtainen budjetointi edellyttää selkeiden myöntämisen kriteerien määrittämistä ja palvelujen yhteensovittamista. Se vaatii myös paljon resursseja palvelutarpeen arviointiin. Asiakas ei aina pysty tekemään hyvinvointia ja terveyttä tukevia valintoja eri palveluntuottajien välillä itse, etenkin kun heti ei saada käyttöön järjestelmää, joka olisi päätöksenteon tukena.

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. **Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoiltu: Fontti: Lihavoitu

Muotoiltu: Fontti: Ei Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Tuetun päätöksenteon mahdollisuus on tärkeä ja sen voidaan ajatella olevan ammatillista osaamista vaativaa ohjausta ja palveluneuvontaa, jota jo on tarjolla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tuottamana esim. ikäihmiselle ja muille paljon palveluja tarvitseville asiakkaille. Lisäksi erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille tulee nimetä vastuutyöntekijä. Tämän rinnalle ei ole tarpeen luoda uutta tuetun päätöksenteon järjestelmää. On täysin epärealistista ajatella, että tuettu päätöksenteko voitaisiin toteuttaa vapaaehtoisten toimesta.

13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt ovat pääosin perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Maakunnan tulee tarkentaa mm. palvelujen laatua, voimavaroja ja saatavuutta sekä palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia kriteerejä. Kaikki tämä sitoo asiantuntijaresursseja ja aiheuttavat runsaasti hallinnollista työtä ja kustannuksia.

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sopimusmenettely tulee olemaan raskasta, koska palveluketjussa voi toimia useita eri osapuolia (maksusetelin ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajat/suoran valinnanvapauden palveluntuottajat/ osapuolia myös maakunnan liikelaitostoiminnoista). Siksi tulisi yksiselitteisesti sopia, mikä taho vastaa palveluketjun sisällön kokonaisuuden määrittelystä ja johtamisesta. Muuten ohjaaminen voi olla vaikeaa.

Lainsäädännön pitäisi tarjota mahdollisuus puuttua maksusetelipalvelun tai henkilökohtaisen budjetin tuottajan toimintaan, jossa havaitaan laadullisia tai muita puutteita.

14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. **Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Palvelun tuottajalle asetetut ehdot ja velvoitteet ovat perusteltuja ja tarpeellisia palvelun tuottajaa valitsevan asiakkaan näkökulmasta. Velvoitteet voivat karsia pienten palveluntuottajien markkinoille tuloa; asianmukaiset tietojärjestelmät ja raportointimekanismit ovat kuitenkin välttämättömiä.

15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kapitaatiokorvaus lisää palveluntuottajan riskiä, jota voi hallita mm. tuotantoyksikön suurella koolla. Korvausten sekamalli, jossa osa korvauksesta maksetaan kiinteänä (eli kapitaatio perusteella) ja osa suoriteperusteisesti, on parempi kuin malli, jossa on vain jompikumpi komponentti. Kiinteän ja suoriteperusteiden osuuksien oikea suhde vaatii kokeilujen kautta saatavaa kokemusta.

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa**

Vapaamuotoiset huomiot

Sääntely on yleisluontoista, eikä siitä ole arvioitavissa millaiseksi korvausjärjestelmä käytännössä muodostuisi.

16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. **Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin

- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lain aikataulu on kriittinen. Palvelujen sisältöä ja palveluketjuja ei ole määritelty eikä hallinnollisia rakenteita ja integraation edellyttämiä tietohallintopalveluita ole vielä olemassa ja esim. Apotin käyttöönnotot ovat ajalla 2018-2020. Miten voimaantuloon liittyvät potilasriskit hallitaan?

Valinnanvapausmalli on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa asteittain ja yhtä aikaa sekä yksityisen että julkisen palvelun osalta, mikä on epärealistista vuonna 2019. Maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen yhtiöittämisen ja markkinoilla olevien palveluntuottajien yhtiöittämisen tulee tapahtua samanaikaisesti. Muuten maakunnan yhtiöiden asema on heikko suhteessa jo pidempään markkinoilla oleviin yhtiöihin, eikä syntyvä kilpailutilanne olisi tasapuolinen.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Muotoiltu: Fontti: Lihavoitu

Muotoiltu: Fontti: Ei Lihavoitu

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiesitys antaa maakunnalle merkittävää ohjausvaltaa.

Vaikka valinnanvapauslainsäädäntö saattaa kaventaa jonkin verran maakunnan mahdollisuuksia toteuttaa järjestämisvastuutaan, mm. asetuksenantovaltuuden myötä, on tilanteita, joissa kansallinen ohjaus on perusteltua.

Aikataulu ei mahdollista hallittua muutosta.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Laki avaa markkinoita, mutta todennäköisesti markkinoita syntyy eri nopeudella ja eri tavalla eri puolella Suomea niin, että ne painottuvat suuriin kaupunkeihin eikä niinkään haja-asutusalueelle. Vaarana on se, että pienet yritykset eivät pysty täyttämään palveluntuottajille asetettuja tietojärjestelmiin ja raportointi- ja seurantavollisuuksiin liittyviä ehtoja. Näin palvelut saattavat keskittyä suurille yrityksille.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot

Aluksi mukaan voi tulla pieniä toimijoita etenkin sosiaalipalveluissa, mutta on kuitenkin oletettavaa, että toiminta keskittyy ennen pitkää suuremmille tuottajaorganisaatioille, koska mm. valtakunnallisiin järjestelmiin liittyminen edellyttää investointeja, joihin pienet yritykset eivät pysty. Eroa markkinoilla voi tulla myös alueellisesti niin, että markkinoita syntyy suuriin kaupunkeihin eikä niinkään haja-asutusalueelle.

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Valinnanvapaus on periaatteessa hyvä asia ja toteutuu jo nyt melko laajasti. Valinnanvapaus voi lisätä asiakkaiden tyytyväisyyttä, mutta ei ~~välttämättä~~ **automaattisesti** paranna hoidon laatua, vaikuttavuutta ja terveyttä ja hyvinvointia. Onnistunut palveluintegraatio on edellytys vaikuttavalle hoidolle ja kustannusten hallinnalle.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Suun terveydenhuolto on suoran valinnanvapauden piirissä, mikä on osin tarkoituksenmukaista ja helpottaa palvelujen saatavuutta. Muutos aiheuttaa kuitenkin riskin kustannusten kasvuun, koska asiakkaat saavat valita yksityisen palveluntuottajan julkisen hammashoidon asiakasmaksuilla. Myös hoidon jatkuvuus ja pitkäaikaiset hoitosuhteet yleensä hillitsevät kustannuksia. Palveluntuottajien vaihtaminen esim. vuoden välein voi johtaa resurssien väärään käyttöön johtuen siitä, että suositusten mukainen yksilöllinen tarkastusväli ei toteudu.

Suun terveydenhuollon ja muiden sote-palvelujen eriytyminen on palvelujen integraation näkökulmasta ongelmallinen. On luotava rakenne, jolla turvataan uudessa tilanteessa suun terveydenhuollon ja lapsipotilaiden, kotihoidon, laitospotilaiden ja monisairaiden potilaiden kanssa jo pitkään moniammatillinen yhteistyö. Suun terveydenhuollossa maakunnan

Muotoiltu: Fontti: Lihavoitu

Muotoiltu: Fontti: Ei Lihavoitu

keskeinen yhdyspinta on kuntien varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa (ravinto, ehkäisevä työ, terveyden edistäminen).

Pelkkä kapitaatioperusteinen korvaus palveluntarjoajalle ei ole tarkoituksenmukainen. Korvaus voisi olla perustelua maksaa potilaan riskin ja hoidon tarpeen mukaan eli kohdentua yksittäistä toimenpidettä laajempiin hoitokokonaisuuksiin. Kannusteet eivät saa johtaa ylihoitoon, mihin voisi johtaa esim. pelkkä toimenpidekorvausperusteinen korvaus palveluntarjoajalle. Jo vakiintunut hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja ehkäisevän työn jatkuminen vaatii erityistä huomiota ja kannusteita.

Suoran valinnan palvelujen ja maakunnan liikelaitoksen erityispalvelujen välinen työnjako pitää varmistaa, mm. mihin sijoittuu oikomishoito.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Arviointia on tehty laajasti. Riskit epäonnistumiselle ovat merkittävät, mikäli pitäydytään esitetystä aikataulusta. Uudistus tulisikin toteuttaa asteittain hallitusti ja hyödyntää nyt meneillään olevia valtakunnallisia valinnanvapausjärjestelmään liittyviä kokeiluja. Monet keskeiset kysymykset ja lainsäädännön kohdat ovat epäselviä ja edelleen avoinna.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Uudenmaan pienten ja keskisuurten kaupunkien mahdollisuus vaikuttaa demokraattisten elinten kautta on pieni. Uudenmaan väestömäärä, henkilöstömäärä ja kuntarakenne ovat haaste uudistuksen toteuttamiselle esitetystä aikataulusta. Uudistuksella on merkittävä vaikutus kaupungin talouteen.

TÄSSÄ KOHTAA VOISI HIEMAN AVATA NÄITÄ VAIKUTUKSIA

Ruotsinkielisten palvelujen saatavuus tulee varmistaa.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta

Esityksen arviointia vaikeuttaa lausuntoluonnoksen keskeneräisyys ja lainvalmistelun eriaikaisuus muun muassa maakunta- ja järjestämislaki-lainsäädännön kanssa. Lisäksi lausunnolla olevan mallin käytännön toimeenpano on monelta osin vielä vaikeasti hahmotettavissa.

Valinnanvapauden lisäksi terveydenhuollossa sinällään on kannatettava tavoite ja se voi oikein toteutettuna tuoda uusia toimivia käytäntöjä terveydenhuoltojärjestelmään ja olla omalta osaltaan kehittämässä palveluiden tehokasta tuotantoa. Suurin kritiikki lausunnossa ei kohdistu varsinaiseen

valinnanvapauteen, vaan erityisesti valinnanvapauslakiesityksen keskeneräisyyteen sekä erityisesti sen epärealistiseen aikataulutukseen.

Esitetyssä muodossa valinnanvapauslainsäädäntö edellyttää vielä kattavaa jatkovalmistelua. Aikataulu on ongelmallinen sekä suhteessa yleisen maakunta- ja sotevalmistelun keskeneräisyyteen sekä lainsäädäntö, että vielä enemmän käytännön toteutuksen osalta. Hyvin toimiva valinnanvapausjärjestelmä edellyttää maakunnilta toimivaa tätä koskevaa IT-järjestelmää, jota ei ole mahdollista luoda näin kireällä aikataululla.

Valtakunnallisesti on käynnistymässä viisi valinnanvapauskokeilua, joista yksi on Keski-Uudenmaan kokeilu. Kokeilut kestävät vuoden 2018 loppuun. Kokeiluista saatavia kokemuksia tulisi hyödyntää täysipainoisesti ja huomioida tämä valinnanvapauslainsäädännön voimaatulon aikataulussa. Valtakunnallisesti valinnanvapauden toteuttaminen tulisi käynnistää asteittain, vähintään 2-3 vuoden siirtymäajalla. Sote- ja maakuntauudistus ovat Suomen itsenäisen ajan suurimpia hallinnollisia uudistuksia ja niiden täysipäiväinen ja onnistunut läpivienti tulee ilman valinnanvapausuudistustakin olemaan vuosien prosessi. Ilman järkeviä siirtymäaikoja on suuri riski sille, että vaikutusarvioinnissa esitetyt riskit toteutuvat täysimääräisinä.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

-